

PRZEDWIOŚNIE:

Czas i miejsce akcji:

Lata 1900-1925 na terenach Rosji, Ukrainy, Białorusi i Polski

Właściwa akcja powieści rozpoczyna się w czasie wybuchu I wojny światowej (1914 r.) w Baku. Stąd ojciec Cezarego Baryki rusza na wojenną tułaczkę i tu po latach spotykają się już po upadku rewolucji w 1918 r. Wówczas miejsce akcji przenosi się wraz z bohaterami przez Moskwę do Charkowa, gdzie czekają na pociąg do Polski. Do granic ojczyzny dociera już sam Cezary i udaje się do Warszawy.

Niedługo potem w 1919 r. wybuchła wojna bolszewicka, w której walczy Cezary Baryka (oddział Cezarego i Hipolita dociera aż do Białorusi).

Następnie akcja przenosi się przez Warszawę do Nawłoci i okolicznych majątków, takich jak Chłodków, Leńce, Odolany.

W końcu akcja wraca do Warszawy 1921 r., gdzie wydarzenia toczą się w żydowskiej części miasta, w Ogrodzie Saskim, pod Belwederem i w wielu bliżej nieokreślonych częściach miasta. Powieść kończy się w pierwszych dniach przedwiośnia 1924 r.

Wspomnienia bohaterów – szczególnie rodziców Cezarego Baryki – sięgają Siedlec, Drohiczyna około roku 1900, kiedy Seweryn otrzymuje rękę Jadwigi i zabiera ją z ojczystych stron do Baku.

Znaczenie tytułu:

Przedwiośnie to pora roku między zimą i wiosną, a zatem czas przemian, odrodzenia natury i odwilży. W tym okresie Cezary Baryka przybywa do wolnej Polski.

W warstwie symbolicznej tytuł odnosi się do przedwiośnia jako okresu w rozwoju nowej, odrodzonej Polski, narodzenia nowych idei i zmian, zachodzących w społeczeństwie niepodległego kraju. Tytułowe przedwiośnie daje nadzieję na rozkwit i odbudowę ojczyzny.

Symbolikę Przedwiośnia można odczytać także jako młodość i dojrzewanie głównego bohatera, który wchodzi w wiosnę swojego życia, szukając właściwej drogi.

Ostatnie sceny powieści rozgrywają się także w pierwszych dniach przedwiośnia, w trakcie manifestacji robotniczej, która miała być początkiem zmian na lepsze.

Geneza:

Geneza utworu związana jest z sytuacją polityczną Polski, odrodzonej po 123 latach zaborów. Żeromski był pisarzem wrażliwym na sprawy państwowe, Przedwiośnie stało się przekrojem idei i ruchów społeczno-politycznych, które miały stanowić receptę na naprawę zrujnowanego kraju i wyrównania różnic między klasami społecznymi i między poszczególnymi regionami.

Pomysły na fabułę i miejsce akcji pierwszej części, umiejscowione w dalekiej Rosji, pisarz czerpał z rozmów ze świadkami wydarzeń w Baku. Część druga i trzecia utworu toczy się w Polsce w realiach dobrze znanych autorowi. W czasie wojny polsko-bolszewickiej, pracował jako korespondent wojenny, dlatego wiedzę z tego okresu czerpał z autopsji. Widział także nierówności społeczne, które szczególnie go bolały.

Gatunek:

Powieść - utwór pisany prozą epicką, na którego budowę składa się świat przedstawiony, fabuła oraz narracja. W przypadku Przedwiośnia Stefana Żeromskiego można dodatkowo określić go w ramach odmian powieści, takich jak:

Powieść polityczna – utwór epicki poruszający aktualne problemy polityczne. U Żeromskiego mowa o pierwszych latach niepodległości Polski,

Powieść realistyczna, której fabuła dotyczy zwykłych ludzi w prawdziwych miejscach i w czasach współczesnych autorowi,

Powieść społeczno-obyczajowa, jako główna odmiana powieści realistycznej, porusza tematy związane z czynnikami społeczno-historycznymi,

Powieść społeczno-ideowa, w której autor prezentuje różne idee społeczne.

Problematyka:

Przedwiośnie Stefana Żeromskiego jest powieścią polityczną i społeczno-ideową. Autor porusza tu szereg tematów, żywych po odzyskaniu niepodległości przez Polskę. Obnaża także wizję odrodzonej polski, która nagle miałaby stać się niezależnym i nowoczesnym krajem. Mit szklanych domów, opowiadany Cezaremu Baryce przez ojca jest metaforą tego, że Polska niepodległa nie jest piękna i bogata. Wręcz przeciwnie. Cezary przekracza granicę i widzi brud, błoto i biedę. Nic nie przypomina idyllicznej krainy, o której opowiadała mu matka, tęskniąca za ojczyzną i ojciec, który nie przeżył trudnej podróży do ukochanego kraju. Z drugiej strony Cezary widzi patriotyczne postawy rodaków, którzy całują polskie słupki graniczne, ciesząc się, że są już w ojczyźnie. Nie patrzą na nędzę pozostawioną przez zaborców, za to doceniają, że mogli tu wrócić.

Żeromski pokazuje także świat rewolucji i wojny, ociekający krwią i okrucieństwem. Wydarzenia, w których Cezary Baryka uczestniczy w Baku, odciskają na nim swoje piętno. Wpierw młodzieniec urzeczony jest myślą rewolucyjną, wbrew przekonaniom

matki. Po jej śmierci i stracie całego dobytku zaczyna rozumieć, że idea rewolucyjna wcale nie jest sprawiedliwa. Zdarta ze skórą z palca ślubna obrączka matki otwiera Cezaremu oczy. Baryka popada w nędzę, a trafiwszy do okopów, gdzie zmuszony jest do prac przy zbiorowej mogile tysięcy rozkładających się ciał zamordowanych Ormian, popada w swego rodzaju znieczulicę.

Pobyty w Nawłoci przynosi kolejne tematy społeczne. Autor odczarowuje mityczny dworek szlachecki, znany z Pana Tadeusza. Cezary Baryka widzi leniwe, przesadnie dostatnie życie Wielosławskich i konfrontuje je z trudnymi warunkami chłopów, którzy pracując całymi dniami, nie mają pewności czy starczy im jedzenia i opału na zimę. Widzi nierówności społeczne i konieczność ich zniwelowania. Wprawdzie myśl rewolucyjna jest już w jego oczach niedoskonała, ale nie widzi alternatywy. Okrucieństwa widziane w Baku sprawiają, że śmierć Karoliny nie robi na Cezarym większego wrażenia. Nie widzi także swojej winy w dawaniu jej nadziei, podczas gdy wpłatał się w romans z Laurą. Jest zobojętniały na cierpienie Karoliny i szaloną miłość Wandy.

Powrót Cezarego do Warszawy przynosi następne obserwacje społeczeństwa. Widzi nędzne życie, jakie toczy się w getcie żydowskim, nie mając dobrego zdania o jego mieszkańcach. Nie wie, czy Żydzi są jeszcze burżuazją, czy już proletariatem, jednakże obawia się przejęcia przez nich władzy. Rozmowy z Gajowcem prowadzą Cezarego do wniosku, że rząd nadal działa za wolno i nie odpowiada na prawdziwe potrzeby społeczne. Długie dyskusje z Lulkiem, prowadzą go z kolei do komunistów i idei socjalistycznych. Ostatecznie staje na czele manifestacji robotniczej, widząc konieczność sprzeciwienia się obecnym rządóm.

Cezary Baryka jest bohaterem problemowym, który wciąż poszukuje odpowiednich idei i rozwiązań, aby naprawiać otaczający go świat. Każde rozwiązanie okazuje się niedoskonałe. Rewolucja nie jest sprawiedliwa, za to pełna okrucieństwa. Podziały społeczne między bogaczami a chłopstwem są gigantyczne i niesprawiedliwe. Działania rządu nie są skierowane na pomoc wsi i wszystkie reformy dzieją się zbyt wolno. Postulaty socjalistów nie pokazują całej prawdy i daleko im do doskonałości. Cezary rozdarty przez przychodzącą regularnie gonitwę myśli, szuka odpowiedniej drogi, ale nie ma pewności, czy dokonywane przez niego wybory są słuszne. Finałowa scena pokazuje dramatyczne dążenie bohatera do zmian w kraju, ale niejednoznaczność sytuacji pozostawia ją otwartą.

Żeromski pokazuje na przykładzie Cezarego Baryki złożoność problemów Polski po 1918, nie dając jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, która droga jest właściwa. W rozterkach głównego bohatera autor pokazuje argumenty za i przeciw różnym ideom, a w dialogach prowadzi polemikę pomiędzy zwolennikami różnych frakcji, nie oceniając ich przy tym.

Akcja powieści nie daje także jasnego zakończenia i urywa się w trakcie marszu na Belweder. Bohater nie znajduje idealnego rozwiązania, ale rusza w manifestacji, widząc konieczność zmian tu i teraz, a nie identyfikując się z komunistami.

Przedwiośnie Żeromskiego nie opowiadało się za jedną opcją, ale wyraźnie krytykowało nieudolność odbudowy kraju, przez co pisarz musiał walczyć z nagonką na niego i jego twórczość, a polityczne dyskusje na temat odważnej powieści nie milkły jeszcze długo po śmierci autora.